

## ח. הוראה ולמידה בחברותא

“איזהו חכם הלומד מכל אדם”, שמעון בן זומא

### הבסיס הרעיוני

חברותא היא חוויית למידה של חכמים שמתאפיינת בלימוד טקסט קנוני בדרך של **חקירה**, הצגת **שאלות**, ערעור והרהור על תפיסות, אמונות ועוד. לפרקטיקה זו כמה מאפיינים: **לימוד עצמי** של זוג לומדים או של קבוצה קטנה, מרחב למידה משתנה, קצב הלימוד ותוכני הלימוד אינדיבידואליים ואין בה חלוקת תפקידים בין לומד למלמד.

**מטרת החברותא** - לערוך לימוד עצמי בצוותא תוך כדי שיח בעל פרשנויות שונות סביב טקסט משותף. דרך למידה שיתופית זו כוללת התנסות, תהייה, טעייה וחיפוש דרך המתנהלת עם שותף או עם שותפים לדרך שתפקידם לחדד, להאיר, או לערער על ההבנה שמתפתחת, ובכך ייחודה, לעומת לימוד עצמי או לימוד פרונטלי בכיתה.

### עקרונות הפרקטיקה



### דגשים בארגון ההוראה-למידה

1. הכרת ההוראה הבית-מדרשית  
מטרת הלמידה בחברותא לפתח שיח גם סביב ערכים חברתיים שלהם התייחסות בטקסטים.  
**משימות המורה המנחה:** להיות אחראי על הכנת החומרים, ללוות ולצפות במתפתח, להשהות שיפוט, לחזק הקשבה ושיקוף, להציג שאלות, לפתח יצירתיות, גמישות, התמודדות עם אי-ידיעה ועם אי-הסכמה, ולנהל שיח וזמן.  
**תיווך וליווי ביצירת שיח מכבד:** יצירת אווירה המאפשרת ניהול שיח ערכי-חברתי בלתי שיפוטי, השומר על כל המשתתפים בו. בניית תשתית (כללים) לניהול שיח מכבד.
2. ארגון הלומדים  
חברותא בבסיסה היא לימוד עצמאי של שני לומדים (זוג) או קבוצה קטנה (עד ארבעה לומדים הרכב חברותא עצמאי, הרכב חברותא בליווי מנחה יכול למנות עד שישה משתתפים).  
**משימות המורה המנחה:** ליצור הרכבים ללימוד בחברותא או לאפשר לתלמידים לבחור עם מי ברצונם ללמוד בחברותא ובאיזה הרכב (זוג / שלישייה / רביעייה).
3. חומר הלימוד והכוונה ללימוד עצמי  
לדף הלימוד עיצוב ייחודי החוזר על עצמו. זוג לומדים עד רביעייה רוכנים לעבר דף לימוד אחד משותף ולומדים אותו יחדיו.

**משימות המורה המנחה:** לרכז חומרים ודפי עזר, מקורות משלימים, תמונות, חפצים, סרטונים, קלפים, כרטיסיות, חומרים מגוונים, מחקרים ומראי מקום נוספים על הנושא שבו הוא מבקש להתמקד בלמידה. להכין דפי עזר ללומדים הכוללים הכוונה להתמקדות בנושאי הלימוד, בדגש על **גרעין חובה והרחבה להעשרה ולהעמקה**. להכניס שאלות פתוחות שיעודדו שיח רחב ורלוונטי.

**תיווך וליווי בהכנת החומר הלימודי:** הנגשת החומר הלימודי לתלמידים על-ידי הגדלת גודל הדיף והכתוב בהתאם להרכב. הוספת ניקוד במילים לא מוכרות והסברים קצרים בגוף או מחוץ לטקסט, התומכים ומסייעים להבנה או משמשים להעשרה (הרחבת הידע).

4. תכנון מבנה הלימוד בחברותא

**פל"א - פתיח** במעגל שיח, **לימוד** בחברותא זוגות או עד שישה משתתפים, **אסיף** - סגירת המפגש במעגל שיח של שיתוף.

**משימות המורה המנחה: בפתיח** - להציג בקצרה את תוכן המפגש ולצאת ללימוד בחברותא באמצעות מעורר שיח כמו לדוגמה: משחק, סרטון, היגדים, תמונות, שיר, וכו'.

**בזמן הלמידה בחברותא** - לזמן ללומדים העמקה והרחבה דרך קריאה משותפת נוספת של הטקסט, הצגת שאלות, מתן הסבר ופרשנויות של משתתפי החברותא, העלאת נושאים המתקשרים אליהם.

**באסיף** לסגור את המפגש באמצעות תובנות, בדרך של התבוננות עצמית על הלמידה.

**תיווך וליווי:** סגירת האסיף עם חוויית למידה שהושלמה על-ידי כל התלמידים. קצב הלימוד אינדיבידואלי ועומק השיח שונה מחברותא לחברותא, הקפדה על ניהול הזמן הכרחית.

#### עקרונות מנחים להטמעה

1. **הקמת צוות מוביל** - הדרכה מקצועית מתמשכת הכוללת בחירת תחום דעת, התנסות בהנחיה ובהובלת חברותא. מומלצת חשיפת מתודולוגיה זו גם במסגרת חדר מורים לומד.

2. **בניית תוכנית עבודה הכוללת:** הכשרת מורים להנחיית מפגשי לימוד בחברותא, תוכנית להכשרת תלמידים מובילי חברותא, מיומנויות הנחיה, כישורי שיח, אסטרטגיות להצגת שאלות מסדר חשיבה גבוה, יצירת צומתי משוב ורפלקציה על תהליך ההטמעה.

3. **יצירת תשתית ארגונית** - יש ליצור תשתית ארגונית המביאה בחשבון את זמן התכנון וזמן ההוראה או תגמול אחר למורה, תוך ניצול השעות הפרטניות ושעות השהייה לליווי ולהנחיית מורים ותלמידים ובניית מערכת שעות מותאמת וייחודית.

4. הקמת מרחב לימודי ייחודי מרווח ובו ציוד מודולרי המותאם ללמידה דיאלוגית. לסיכום, הצלחתה של פרקטיקת הוראה-למידה בדרך משמעותית זו טמונה בשילוב בין תשתית ניהולית וארגונית תומכת לבין ידע פדגוגי מעמיק וכישורי ההנחיה של העוסקים במלאכה.

#### כלים למדריך

✓ פל"א - מבנה מפגש לימוד בחברותא.

✓ הערכת חומר הלימוד והתאמתו ללמידה בחברותא-מורים.

✓ דגם למשוב מסכם ללמידה בחברותא - תלמידים.

#### מקורות לעיון נוסף:

1. משרד החינוך (2015). **נתיבים להוראה משמעותית: מניפת מודלים יישומיים להוראה משמעותית**.

אוחזר מתוך <http://meyda.education.gov.il/files/MinhalPedagogy/netivim.pdf>

